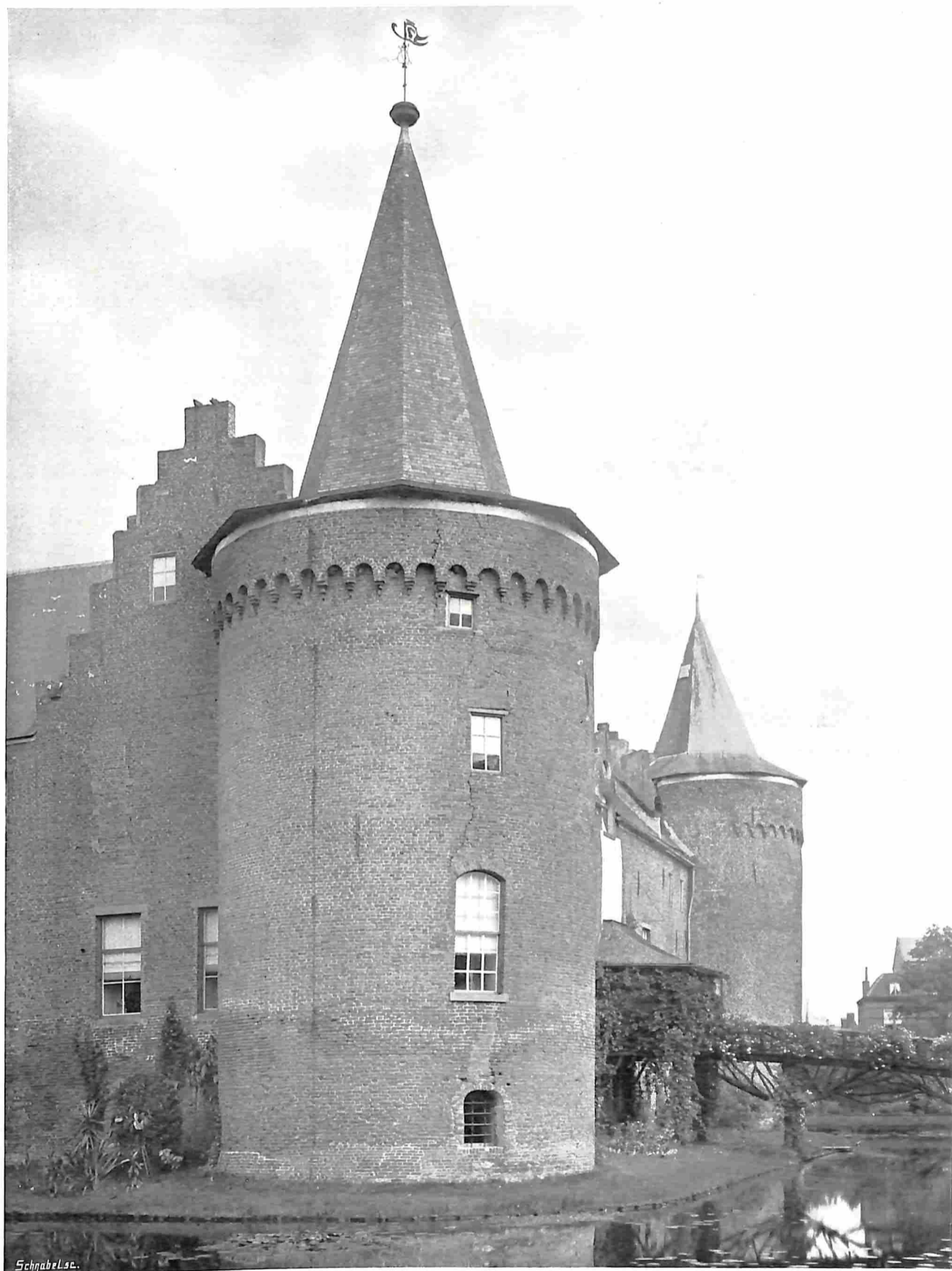

BUITEN

3^E JAARGANG N^O. 22.

ZATERDAG 29 MEI 1909.

Schubel & Co.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET KASTEEL HELMOND. VAN TERZIJDE GEZIEN.

INHOUD:

DE TOTALE MAANSVERDUISTERING VAN 4 JUNI, D. A. A. N.	BLZ. 254
LENTE, UIT HET ZWEEDSCH VAN KARL ERICK FORSLUND	.. 254
HET KASTEEL HELMOND, DOOR JAN WALCH, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 253 EN 256—259
UIT PINKSTER-RIJDEN, DOOR M. KRAMER	.. BLZ. 258
OVER RUNDVEE-FOKVEREENIGINGEN, DOOR P. FRANSSEN JZN., GEÏLLUSTREERD	.. 260
VAN DEN AMSTERDAMSCHEN ZELFKANT, IV, DOOR W. C. VAN MEURS	.. 262
DE DRIE STRENGE HEEREN, DOOR P. FRANSSEN JZN.	.. 264
DE MAAN. „NIEUWE MAAN” EN „VOLLE MAAN”. 2 ILL.	.. 264

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle copie ook die met illustraties gelieve men te zenden aan de redactie Diergaardepark te Hilversum. Afzonderlijke illustraties aan de uitgevers. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

DE TOTALE MAANSVERDUISTERING VAN 4 JUNI.

Als mijn maandelijksch bericht over den sterrenhemel in het nummer van 5 Juni verschijnt, hebben de lezers van Buiten juist gelegenheid gehad een *totale maansverduistering* te zien. Doel van dit schrijven is, op dat merkwaardige verschijnsel vooraf nog even de aandacht te vestigen.

In den nacht van 3 op 4 Juni zal de Volle Maan totaal verduisterd worden; het verschijnsel zal in ons land onder tamelijk gunstige omstandigheden zichtbaar zijn. De eklips begint 3 minuten na middernacht*), en te 17 min. over één is de maan geheel in de aardschaduw gedompeld, waarin zij tot 19 min. over twee blijft; het eind der eklips valt te 3 uur 34 min. Daar de zon kwart vóór vier opkomt en de maan dan op het punt is van onder te gaan, zal het uitreden uit de schaduw gedeeltelijk nog wel waargenomen kunnen worden.

Uit de hier reeds terloops genoemde oorzaak der maansverduistering, waarvoor namelijk de schaduw der aarde verantwoordelijk gesteld moet worden, volgt reeds, dat het verschijnsel alleen kan plaats hebben, als de maan recht tegenover de zon staat, d. i. bij Volle Maan. Omgekeerd levert echter niet iedere Volle Maan een maansverduistering, laat staan een totale. De maan kan ook „boven over” of „onder langs” de schaduw der aarde gaan. Deze aardschaduw toch loopt, uit de aarde gezien steeds recht tegenover de zon staande, evenals deze langs de ekliptika, -de maan langs haar eigen baan. Deze maansbaan snijdt de ekliptika in twee punten, *knoopen* geheeten, en alleen in of bij de knoopen kan een Volle Maan eklips geven: vandaar zelfs de naam *ekliptika*. Het is nu niet moeilijk in te zien, dat de zon de knoopen der maansbaan met tusschenpoozen van telkens een half jaar bereikt; hieruit volgt dus, dat men na deze Juni-eklips tot November op de eerstvolgende maansverduistering moet wachten. Werkelijk zal dan ook den 27en November de Volle Maan weer verduisterd worden.

Van oudsher heeft de cirkelvormige begrenzing van de aardschaduw als een der meest pakkende bewijzen voor den bolvorm der aarde gegolden. De schijnbare middellijn van de op de maan vallende schaduw varieert tusschen twee en drie malen de maansmiddellijn. Het is den berekenaars van verduisteringen al sinds anderhalve eeuw bekend, dat zij, om juiste voorspellingen aangaande begin, duur en eind der maaneklipsen te kunnen leveren, de meetkundig bepaalde middellijn der schaduw met bijna 2% moeten vergrooten. Het is niet moeilijk in te zien, dat deze vergroting veroorzaakt kan worden door den dampkring der aarde, die den rand der toch al niet scherp begrensde schaduw zeer vaag maakt. Het zonlicht, dat door de aardatmosfeer heen dringt, wordt daarbij zoo ver uit de oorspronkelijke richting gebogen, dat er van een schaduw in den eigenlijken

*) De hier gebruikte tijd is die van Amsterdam.

zin van het woord geen sprake meer is: zelfs als de maan zich in het middelpunt der schaduw bevindt, is zij niet volkomen verduisterd, maar nog zwak in een koperkleurig licht zichtbaar. Toen echter na de geweldige vulkanische uitbarsting van Krakatao (1883) een groote hoeveelheid fijne asch ettelijke maanden lang onze atmosfeer bezwangerde — oorzaak van de prachtige roode avondluchten, die velen zich uit dien tijd zullen herinneren — toen werd de maan bij een totale maaneklips werkelijk geheel verduisterd.

De in de oudheid waargenomen maansverduisteringen leveren dikwijls onschatbaar materiaal voor de nauwkeurige dagtekening van historische gebeurtenissen.

A. A. N.

LENTE.

KIJK dien ouden droomer eens! Hallo, goeden dag — wat zeg je van het weer? Dat de winter eindelijk voorbij is, dat het eindelijk, eindelijk voorjaar wordt! Wat brom je in je grijzen baard. De sneeuw ligt diep in de bosschen, dik ligt het ijs over de meren; de berken gelijken nog kale, bruine garden — de bergen hebben nog witte bontranden op hunne donkere mantels en ook de haas draagt nog zijn witte wintervaecht? Dat is waar, maar schudt je wakker, oude beer! Kom uit je schuilplaats te voorschijn. Open wijd alle deuren en vensters van je ziel en zie naar de wolken. Zie je de zon — voel je niet iets nieuws in de lucht, iets zeldzaams, iets lichts, iets streelends en zingends? Hoor je niet gezang en snarenspel vanuit het bosch klinken en jubelt het leven je niet tegen en springt niet je hart op in je borst? Ja, oude, — nu zullen wij spelen, wij allen die leven. De zon is reeds begonnen; hij draait zich in stillen dans om de aarde. Speelsch verbergt zij zich onder haar witten deken, zij licht een tip op en kijkt lachend om zich heen, dan kruipt zij weer weg. Maar zie, hij nadert in glans en gloed, weldra scheurt hij den deken weg en zinkt in den schoot zijner liefste, bedwelmd van geluk. Nu willen wij zingen en spelen op viool en fluit, wij jongen. Een is reeds begonnen: een speelman; hij trekt door de bosschen en danst over de bergen. Voor gewone oogen is hij onzichtbaar, maar ik heb een rooden bril, zet dien op, dan kun je hem zien. Stil — daar is hij. Hoe vindt je hem? Ja, jong en heerlijk. Een blauwgroene veer steekt in het lint om zijn hoed, zie je hoe diep en fluweelzacht zij glanst? Een krans van mos is om den bol gelegd; zie hoe de stengels rechtop staan als brandende kaarsen, als een antieke kraag. Het is als een kroon om zijn kruin. En een viool heeft hij tegen de borst gedrukt; heb je ooit zoo'n kleur gezien? Hij is rood, als besmeerd met bloed en bijna gevormd als een hart. Hij strijkt er over, tokkelt en lacht. En bergen en bosschen en dieren, die hem niet zien kunnen, hooren toch zijn spel. Het is een prachtig instrument, die viool. Alle denkbare melodien kan zij voortbrengen. Diepe, duistere tonen, hooge, lichte klanken — schelle trillers in dur en sombere mol-akkoorden. Binnen in liggen walsen en polka's, die er naar snakken naar buiten te stormen in het licht. Daar liggen hoogliederen en lofgezangen en bloedroode liederen om kamp en haat en wilde daden in de duisternis. Hoor je het bosch suizen, oude beer? Dat is de speelman, die speelt. Waar hij met zijn muziek komt, wordt de lucht blauer, daar smelten de witte wolken aan den hemel en de witte sneeuwvelden op de aarde samen in den zonneshijn. Daar verheft de aarde zich als een hooge boezem, zuchtend van welbehagen, de dennen wiegelen als om den dichten sluier van hun winterslaap af te schudden en alle levende wezens openen de oogen, luisteren naar zijn stem en probeeren mee te neurien, zoo goed zij kunnen. Als je goed naar deze melodien luistert, zal je hooren, dat ze eigenlijk allemaal hetzelfde zijn. Walsen en wijsjes, polka's en psalmen, krijgslieder en liederen vol verlangen, alle passen ze op dezelfde melodie, het is slechts de maat en de toon, die verschillend is. O, die melodie! Het is een oud lied — een zingend lied, het gezang van den woudhaan in het milde lenteweer. Je hebt het ook wel eens gezongen, zoo niet, dan zul je het weldra zingen, dat belooft ik je. De woorden heb je zeker ook wel gehoord. „Elk neemt zijn, ik neem mijn, arme stakker die niemand heeft” zingen sommigen. Anderen zingen zóó: „En jij zult vader heeten en jij zult moeder heeten en dit lied heet liefde!” Wie kan dan suf blijven zitten, wanneer deze tonen door het bosch ruischen. Dat is de speelman, hij tokkelt op de bergen. Hij speelt van tranen en gelach, van schemering en somber verlangen, en zonneshijn en alle denkbare zaligheid. Kan iemand alleen in donker liggen, wanneer zulke tonen door de lucht suizen? Nu gaat hij voorbij een grooten mierenhoop in het Steusbobosch. Daar binnen begint het te kruipen, te wriemelen en weldra kijkt van alle zijden een klein, bruin speldenknopje voorschijn. Nu klimt hij, door een woest moeras, den Björnberg op. Daar ligt een stapel takkenbossen, verborgen onder de uit naar buiten klinken — dan verheft zich een geweldig, donker lichaam uit een gekraak van takken en een verblindende wolk van sneeuw en begint langzaam op de achterpooten te dansen, luisterend naar de melodie der viool. Hoho! oude beer, zie je je broeder dansen? Nu trekt hij de velden door. Daar stroomt hooren en probeert de murmelende tonen der viool in zijn zang weer te geven, wanneer het zich plotseling van de helling stort,

omlaag in het dal en het meer. En nu klinkt zijn spel op de rots. Daar zit de wind op een tak uit te rusten — door mijn roode bril kun je hem ook zien. Bij het naderen der muziek ontwaakt hij en luistert; dan stort hij verder in de vrije lucht en tracht in zijn onrustige, onzekere vlucht door de ruimte de bruisende vioolakkoorden weer te geven. De onzichtbare staat daar nog aan den voet van een hemelhoogen, dorren den, die als een pijl omhoog schiet. Hij tuurt over de bosschen, trommelt met den strijkstok tegen de viool, en laat een trillend fluiten hooren. Het antwoord komt van verre, een helklinkend, scherp tri, tri, tri!, en in allerijl komt de zwarte kraai aanvliegen. Het is een mannetje; op den hoogsten tak strijkt hij neer en met korte, scherpe hoofdbewegingen kijkt hij om zich heen. Helder schittert zijn roode muts in den zonneschijn. Met zijn langen, sterken snavel slaat hij een echoënden roffel tegen den stam; een signaal, dat ver in de rondte weerklinkt. Nieuw vleugelgeklep komt naderbij; zij, die hij geroepen heeft, komt. De speelman lacht en verlaat de rots. Op het strand van een meertje, aan den voet van een klip, blijft hij staan. Het water slaapt onder dik, wit ijs, de wilgen staan zwartbruin op den oever en alles is stil. Maar hij verbreekt de stilte met een zingenden strijdkreet: sju-o-usj, blaast hij, sju-o-usj, zingt het antwoord uit het bosch. Zwaar vliegen de merels tusschen de toppen der boomen. De wijfjes strijken neer in de dennen langs het strand, maar de mannetjes trippelen allen op het ijs rond. Daar heerscht vroolijkheid en leven en daar ontstaat strijd! Ze spreiden den liervormigen staart uit, kleppen met de vleugels, drukken de geopende snavels tegen het ijs en huppelen, zwierend rond, opgeblazen, ruig en woest. Zij kloppen en fluiten klo-o-ho, klo-o-ho-ho. De roode vlekjes boven hunne oogen vlammen en hunne blikken zoeken de wijfjes op het land. Dan hakken ze er op in, sju-ooo-usj! Witte en zwartblauwgroene pennen vliegen rond, bloeddruppels spatten, het ijs wordt rood gevlekt. En op het strand wachten de wijfjes, een elk wacht haar eigen overwinnaar. Doodstil en onbewegelijk, als uit brons gegoten zitten zij daar; als vastgegroeid in de dichte kruinen der boomen. Dit hier noemt men spelen, zie je, oude, ernstige man. De speelman staat op het strand en lacht. Nu en dan brengt hij nieuw leven in het spel met een scherp sju-ooo! — dan bukt hij het kreupelhout in en verdwijnt. Steeds verder gaat hij. En 's avonds en s' morgens tokkelt hij op zijn viool, voert den strijkstok op en neer, neuriet en roept. Duizend verschillende klanken kan hij voortbrengen met zijne lippen en zijne vingers, met de snaren en zijn stemband. De zon schijnt op den vedel en de snaren glinsteren als stralen. Elke gevleugelde ziel in de lucht en elk kruipend dier op de aarde hoort muziek in zich en voelt onrust in zijn bloed, wanneer hij naar zijn spel luistert. De houtsnippen vliegen langzaam langs den zoom van het bosch, lokken en achtervolgen elkaar, ort rrr tisp! De koekoek schiet pijlsnel voorbij zijn hoofd, zenuwachtig roepend, met trillende staartpennen. Een blauwe duif zit in een esp en roept hoa hoe, somber, dik en hartstochtelijk klinkt het. En in een berk zit het koekoekswijfje en zingt haar tooverlied, tu-tu-tu; zij; wil haar geliefde lokken — zij zingt met lichaam en ziel, wringt zich als in pijn, spreidt den staart uit en rolt met de oogen: tui, toi, toi! De speelman lacht en laat den strijkstok steeds wilder over de snaren gaan. In groote, onzichtbare scharen stroomden de tonen uit de viool, vliegen omhoog, zweven over bergen en dalen als glanzende wolken, zweven naar het Zuiden. Weldra keeren ze terug, doch nu in zichtbare gestalte. Kijk — de eene wolk na de andere, de eene zwerm na de andere komt van uit het Zuiden. Zij zweven over des speelman's hoofd — hij staat in een tuin aan den voet van den Lekomberg en ziet naar den hemel en speelt, speelt. Sommigen vliegen voorbij, nog verder naar het Noorden; zij zien hem niet, doch hooren hem en roepen een groet in 't voorbijgaan. Anderen blijven luisteren, kruisen om zijn hoofd en zetten zich neer in de kruinen om hem heen. En hoor, hoor — een regen van loopjes hagelt als heldere druppels uit de volle, warme ruimte en uit elken groenen berk, uit elk donker dennenboschje valt een handvol parelen. Dit hier is leven, jij oude dooddanser! Dit is een reuzen-orkest, dat zijne instrumenten stemt; hij, de onzichtbare, is de dirigent. Er zijn allerlei tonen en klanken en instrumenten, maar hier schreeuwen zij niet valsch tegen elkaar in — immers is het eigenlijk slechts één instrument, één melodie — dit is welluidend, dit smelt samen, hier is vrede, vreugde en harmonie. „Koekoek”, hier speelt de koekoek klarinet, knikt met het hoofd en slaat de maat met den staart. En het wijfje komt aanvliegen en antwoordt: plit, plit! „Tju-tu”, in een den speelt de lijster, fluit voor zijne echtgenoot en de leuwerik hoog in de lucht piccolo voor de zijne — pipipi tiril tirili, piu, piu, piu, suitiu, suitiu — piudeli, piudeli, piu! Huit, huit; hier trippelt een kleine akrobaat over de takken en fluit om zijn liefste te behagen, en hier fladdert de leuwerik om zijne teerbeminderde heen en jodelt zijn dudili dit. Gitaren en citers, violen en violoncellen weerklinken. Zij worden bespeeld door sijsjes, die van boom tot boom vliegen met uitgespreide staarten, en door goudvinken, die glanzend tusschen het voorjaarsgroen: Sisisjuki, sisjukit. Zwarte en witte vliegenvangers bieden hunne uitverkorenen een eigen thuis en veilige haven, sit sit sija! Ook de vink tokkelt mee, met in verrukking opgeheven hoofd en de staart van het roodborstje trilt van aandoening; beide luisteren zij naar den streek van den speelman en oefenen zich nu hem zoo zuiver en klankvol mogelijk terug te geven; alles om hunne beminden te behagen, wanneer zij zich eindelijk ver-

waardigen zullen op de afgesproken plek te verschijnen. Hier lachen eksters, hier roepen meerkollen, hier praten lijsters — sjak sjak kirrekerre kekke rattata terrterr tete! Luister nu, brombeer — zelfs in hun heeschen, drogen lach is vreugde en klank. Maar oorspronkelijk vloeden ook die tonen uit de roode viool! Nu gaat hij het dal in naar een groote boerderij aan het Wassmanmeer. Het is nog vroeg in den morgen; zoowel het hoofdgebouw als de bijgebouwen slapen nog. Alles is stil — slechts een kat komt weemoedig klagend op het grasveld geslopen, wanneer zij de zonnige vedelmuziek hoort. En wanneer de onzichtbare voorbij de staldeur gaat, lokkend en tokkelend op de snaren, ontstaat daar binnen leven. Een haan kraait schel, een bok roept met grove stem, een stier loeit. Hij heeft een krachtige stem — eerst klinkt zij als een vol orgel-akkoord, het begint met een brommend bulderen in bas en eindigt in falsetto met een woesten, hartstochtlijken schreeuw. In de boomen en tegen de kanten van het huis hangen kooitjes. De speelman gaat onder een berk staan en laat de snaren fluiten en lokken, en hoor, van over het meer klinkt het antwoord. Daar komen ze reeds, spreuwen, kwikstaartjes en zwaluwen. Alle spreuwen zijn mannetjes. Zij vliegen de kooitjes binnen om de woning in oogenschouw te nemen en te zien of zij warm en bewoonbaar is. Zij moest uit oude, dikke planken gebouwd zijn, anders deugt ze niet voor meneer en mevrouw. Zij vliegen naar buiten en zetten zich op het stokje of op een tak om de achtergebleven dierbaren op te wachten. En onderwijl fluiten en zingen zij — een langen, wegstervendenden toon vol verlangen — tju-u-u-u! Zij kleppen met den snavel, schudden de vleugels en zien ongeduldig naar het Zuiden. De zwaluwen moeten zelf hunne nesten bouwen, doch dat vinden ze niets naar; zij zoeken een geschikte plek uit, vlak onder het dak en dan neemt het werk een aanvang. Reeds onderweg heeft het huwelijk hen vereenigd; nu vliegen ze twee aan twee, met klei en stroo in den snavel. Zij zetten zich tegenover elkaar en bevestigen klei en stroo met korte, vlugge bewegingen, onderwijl druk pratend. Zij hebben elkaar zoo veel te vertellen; zij tsjilpen en kwetteren kwit, kwit, piet pilleriet; ze praten beide tegelijk en pikken naar elkaar, maar dat is slechts uit gekheid. Dan vliegen ze een eindje weg, kijken in elke opening, zweven over de velden, vliegen om het huis heen, of naar het meer, en dan omhoog, de lucht in — daar ontmoeten ze kennissen, tiet, tilleriet, vliegen elkaar in wilde vaart achterna, roepen en tsjilpen, spelen krijgertje en kat en muis. In een bocht vliegen ze omlaag, pikken in 't voorbijgaan een kluitje klei op, keeren terug, zwieren rond en maken het kluitje ook in 't voorbijgaan vast. Daarna vliegen ze verder, jagen elkaar achterna en verdwijnen naar de wolken. Wat zeg je nu, oude kerel, is dat arbeid of spel? Beide, en zoo hoort het. Het gaat niet vlug, maar toch groeit het nest en is ten slotte klaar. Lekker warm is het nestje, rond en mooi met een gaatje als deur — nu en dan kun je er een klein hoofdje uit te voorschijn zien komen, een allerfijnst, klein hoofdje met een witten kraag en een zwart fluweelen mutsje. De jonge mevrouw moet zich nu kalm thuis houden; zij ligt daarbinnen en tsjilpt en praat den geheelen dag met zich zefft. Nu en dan komt haar heer en gemaal met een lekker hapje aangeschoten, hangt een oogenblik aan den kant der woning, roept: zie hier, zie hier, vraagt hoe zij het maakt en zwaait zich dan weer omhoog in de zonnige lucht. De speelman kijkt naar hen. Langen tijd staat hij daar, speelt en lacht. Dan gaat hij naar het strand. Zijn lied klinkt als het klotsen en bruischen der golven en hij neuriet — Zielen der diepte, ook u vergeet ik niet, hoort naar mijn lied, hoort naar mijn lied! — Het begint te plassen in het water, de eene snoek na den anderen springt over den waterspiegel met lenige bewegingen van het slanke lichaam; de witte buik glanst, de groene, goudgeklepte rug schittert in de zon. Ginds bij dien bocht is de oever overstroomd. Daar blijft de speelman staan en nauwelijks knipt hij een toon op den alt, of dikkoppen verschijnen aan den waterspiegel als een massa drijvende kurken. Luisterend staan ze stil, koesteren zich in de zon en genieten van het leven. Nu en dan kwaken ze liefdevol en zwemmen elkaar achterna met vlugge, lenige, mooie slagen. Het wordt avond; de onzichtbare gaat over velden en akkers en strijkt een eentonige melodie, nu eens fijn en scherp, dan weer grover en brommend. Ook in de lucht en in het gras begint het te piepen en te brommen; het zijn sprinkhanen, die hunne achterpooten tegen de vleugels wrijven, het zijn vlermuizen, die elkaar door donkere gangen najagen en woedend een strijd op leven en dood voeren in hunne duistere woningen, alles ter wille hunner vurige liefde, alles terwille hunner uitverkorenen. De speelman gaat langs den straatweg. Daar liggen twee huisjes tegenover elkaar; hij blijft staan, verbergt zich dan in een boschje aan den kant van den weg en speelt zijn mooiste wals, gedempt, lokkend, zacht wiegelend. In het eene huisje wordt een raam geopend, daar binnen is licht, daar zit iemand, luisterend naar het suizen van het bosch. Het klinkt voor haar als vioolspel, dat lokt, smacht, betoovert. En de deur van het andere huisje gaat open en iemand sluipt naar buiten. Maar hier scheiden onze wegen zich. Adieu en wel bedankt voor je aangenaam gezelschap. Ik moet naar huis, daar wacht iemand op me en neuriet een hooge, vroolijke melodie. Je kent haar, het is een oude melodie, en als je haar nog nooit gezongen hebt, haast je dan haar te zingen — ga uit in dezen helderen nacht en zoek je een speelmakker, oude brompot, en weet je den weg niet, volg dan den onzichtbaren, hij zal je hem wijzen!

Naar het Zweedsch van Karl Erich Forslund.

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE ENTREE.

HET KASTEEL HELMOND.

Ik ben op een Zondag naar Helmond geweest om daar het grandioze kasteel te zien, thans bewoond door Jhr. Wesselman van Helmond. Daarvoor had ik vroeg moeten opstaan, was slaperig door de leege straten van Amsterdam gewandeld, had in den trein wat zitten soezen in een oude aflevering van „Onze Eeuw” (Februari 1902) — maar na een paar uur sporens in het Brabantsche stadje aangeland, had toch het vele indrukwekkende mooi van de Middeleeuwsche ridderwoning, mijn oogen verhelderd en mijn geest ontvankelijk gemaakt. En 's middags, weer in de warme kussens van den trein, vol van Middeleeuwen en slaperigheid, wilde ik weer lezen over het oude slot, en haalde Mr. Robide van der A's „Oude Kasteelen in Nederland” voor den dag. Maar Klaas Vaak, of zijn klassieke collega Morpheus, begon zich over zijn tijdelijke achteruitzetting te wreken. Toch zag ik nog even het boek in. De typeering van 't Helmondsche kasteel begint met een afbeelding, waar een ietwat tinachtig paard met een romantischen ruiter er op, en een zwart en wit gevlekte hond er voor, uit de poort en over de ophaalbrug komt draven. „Dat dit slot als een merkwaardig overblijfsel van vroegeren bouwtrant, een plaatsje in deze verzameling van *oude Burgen* verdiende, ja, daarin niet behoorde gemist te worden, zal ieder, die de daarvan door ons geleverde afteekening slechts met een vlugtig oog beschouwt, moeten toestemmen.” Jawel, dat is zoo de stijl van den tijd, dat men „vlugtig” met een *g.* schreef. Ik beschouw de „afteekening” nog eens; niet „vlugtig”, maar meer slaperig. Zes uur op! En de „afteekening” prent zich reusachtig in mijn verwazende en verwarde hersenen. Toch lees ik nog even, met half open oogen: „Wij hebben dan ook niet gearzeld, het kasteel Helmond, reeds in 1402 gebouwd.”. Dat is het laatste. Veertienhonderd twee veertienhonderd twee. Het kasteel van 't plaatje kreeg vorm en omtrek voor me. En ik droomde van dat kasteel in — 1402. Wat zag ik? Onder den schemerigen hemel, zooals die is in droomen, vol van mysterieuze schaduwen, lag een eindeloos, een troosteloos moeras, de Peel. Wat bleek opblinken van water hier en daar. En dan wat halmen, wat riet, wat gerommel van struiken, wat vale bruine hei. Een vogel vloog op, breedde zijn vleugels wonderlijk lang uit, twee smalle strooken zwart, — en dreef zoo, statig en onbewogen, door de schemerige lucht. Langzaam begon er een bleek glanzen aan den versten horizon, heel

klein nog en onzeker, als in den allervroegsten uchtend. De schijning viel wijder en intenser — 't werd als een poort van licht, waaruit plots twee witte rossen stoven, recht erop twee blinkende ruiters. In rechten ren doorsneden zij de duistere vlakte, waar een spoor van licht achterbleef. Strak bewogen in zuiveren maatgang de gelijk knikkende pooten der paarden. Voor een ontzaglijk kasteel — van waar kwam het ineens? — stonden zij stil. En nu er geen beweging meer was, zag ik alles rondom duidelijker.

Ik zag: in 't wijde stille land een laan van dunne triestige boomen. Aan 't eind daarvan stonden, in schijnsel van hun paarden en rustingen, de ruiters. Ze waren voortgereden tot vóór de poort van het kasteel. Zoo was aan weerszijde van hen één van de vooruit springende zware hoektorens, die 't blinkende ruiterspaar vatten in donkere schaduwen. Voor de oneindige vale velden rees duidelijk het kasteel in de vreemde nachthelderte. De hoektorens kolossaal, met kappen, als deksels op geweldige cilinderdoozen. Daarop de zeskante sierlijke spitsjes, de elegante verlevendiging van de steenklompen, die zonder dat ranke zoo doodsch en zwaar zouden lijken. En van die buiten-torentjes naar 't midden van 't kasteel kijkende, daalt ons oog, telkens naar een wat lager uitsteekseltje verspringend. Eerst krijgen we dan aan de hoeken stukjes trapgevel, dan volgen in 't verkort de spitsen der torens aan den achterkant: dan, boven de poort weer een trapgevel-versiering, met iets als moderne schoorsteen-tjes opgevroot. Dan. Maar daar opent zich, geruischloos, zooals dat in droomen geschiedt, de in twee kleuren geverfde poort — en langs den stemmig gekleeden portier met zijn grooten halskraag van gekarteld leer en met den geweldigen sleutelbos in de hand, droomzweven de ruiters naar binnen. Daar staan zij op den voorhof. Die voorhof kwam me heel bekend voor. Hij was gebouwd volgens. Maar laat ik u er een plaatje van geven. Mijn ridder, die een krachtige zestiger scheen, steeg af, en met hem zijn „cnapen”. Ik hoorde dezen een naam opgeven aan den portier. Die ging naar binnen, en helder klonk nu, vreemd en melodius, de weerkaatsing van dezen naam, echoënd door bazalten gangen: Oliviero, graaf van Croy. Een page in violette hopen en donkerpaars fluweelen buis verscheen. Gracius buigend, verzocht hij de reizende ridders binnen. Zij volgden, en ik volgde mee. Wij traden — wel vreemd was dit — in een tamelijk smalle gang, met een moderne, maar sober-kleurige loo-

per. Aan de wanden waren moderne gebruiksvoorwerpen, maar de meeste in oudhollandschen stijl toch. Daar waren we aan een deur van zwaar eiken met breed koper beslag. De page opende ze, stelde zich terzij, en de ridder trad binnen. Maar laat ik u de kamer beschrijven. Het was 't verblijf van een blijkbaar zeer verlicht ridder. Daarop wees een groot meubel, dat... ja waarlijk: 't was een bureau ministre! Het stond tegenover de deur, die we binnentraden, maar met vreemde helderheid zag ik van dien afstand allerlei brochures liggen over cultuurtechniek, over ontginning, draineering, bebouwing. En daarnaast: een bundel „Schetsen” van Falkland. Maar dat modern accentje verdween onder de groote middeleeuwsche omgeving. De zoldering bestond uit zware balken. De muren waren tot op + 1½ Meter met eikenhout beschoten. Op den bovenrand van die betimmering stond veel prachtig porcelein. Zoo ook in een rek aan den wand. Een paar familie-portretten. Boven de schouw een wapen. Maar weer: zie liever de illustratie! In de kamer stond van vóór het schrijfbureau een grijze, maar kloeke ridder op. En voor het venster stond, in wat wij moderneren een „erker” noemen — een erker toch met Middeleeuwsche ruitjes — een rijzige blonde jonkvrouw, in zwart fluweelen rok en zwart fluweelen keurs, welke laatste met veters van gouddraad op den rug werd bijeengehouden. De ridder trad zijn gasten tegemoet en drukte den graaf van Croy de hand. Er was een vreemd zwijgen; maar ik zág, hoe de kasteelheer zijn dochter voorstelde, en niet uit zijn mond kwam de klank van haar naam, maar hij ruischte door de lucht: Jolanda. Nu trad op een wenk van den grafelijken gast ook de page nader, en boog. Ik zag ze als een tableau-groep daar stil staan. Toen traden bedienden binnen, oude baardige en vertrouwde knechten, en plaatsten den wijn bij de schouw. De gastheer wees zijn bezoeker op de twee schilderijen. Het ééne was één van de Cortenbachs (het geslacht dat van 1433 tot 1683 op het kasteel van Helmond zetelde), in het costume van een Malthazer ridder, het andere van Carel Frederik Wesselman. „Mijn overgrootvader”, zei de kasteelheer, wijzend naar dit laatste beeld. Dit nu was — terwijl ik mijn droom navertel, valt het mij op — allerzonderlingst. Want Carel Frederik Wesselman, muntmeester van Utrecht, leefde van 1746 tot 1825. Maar in den droom is de chronologie, en dikwijls nog een boel meer, zoek. „Zou je gelooven Oliviero”, zei de heer tot zijn bezoeker, „dat mijn oom, de vorige bewoner van het kasteel, de menigte schilderijen die hij vond, maar op den graanzolder heeft opgetast, en ze later bij tientallen voor een paar gulden het stuk heeft verkocht?”

„O barbaren,” mompelde Oliviero.

De edellieden zaten bij de schouw en dronken wijn.

„Mijn oude vriend”, begon de gastheer, ridder Renato, „'t is hier een onveilige streek. Ja, hier zijt ge veilig. Sedert 16 Juli 1602 hebben we ook van belegeringen niet veel last gehad”. „Ja, toen” viel ineens een grijze clerk in, met een eigenwijs gezicht, en een piepende stem — ik had hem tot nog toe niet gezien — hij greep een oud boek in perkamenten band dat mij een van Meteren of een Commelijn scheen — „kijk”, zei hij, „'t was op Maurits' tocht naar Grave... Den 15en had 't leger te Heeze overnacht.. en nu... „den 16 Julij zijn sy gekomen voor Helmont, daer Prince Mauritz by een Trompetter 't Casteel dede op-eychen. sy antwoorden, dat sy noch geen Geschut ghesien hadden, waer over terstont ses stukken gheplant werden aen de West-zijde der Stadt, maer na eens afgeschoten was, hebben sy 't Casteel overgegeven, dies 's anderen daaghs ontrent 40 ofte 50 kryghslieden daer uyt trocken. Den 17 Julij marcheerde 't Leger door de Stadt Helmont door den Peel, en logeerden in het dorp Volcker ende Uden”....

„Maar dat zal u op het oogenblik minder interesseeren”, viel de gastheer in, met sussend gebaar zijn geestelijke terugwijzend, „Onze oude eerwaarde vader heeft veel gestudeerd in de oude historieën van het kasteel... Maar spreek mij van uw reis naar hier”.

„Had ik mijn page niet gehad”, was 't antwoord, „dan lag mijn lijk daar-ginds in het moeras!”

„Ja, de streek is vol roovers hier”. „Als in den tijd, toen Maarten van Rossem hier in den omtrek stroopte”, mompelde de clericus... „doen heeft de Heer van Helmont in groeten anxt geweest ende hadde niet anders gedacht, dan dat sy oech tot hoen koemen solden. Daerom soe gingen die van Helmont ende verborden ons cloester *), dat in die Haech licht. Zoo kon Maarten van Rossem zich nergens elders vestigen, ziet u”. „Vertel mij uw wedervaren”, zei heer Renato van Helmont. En toen, vlug als de gewichtigste dingen in droomen geschieden kunnen, deed hij 't verhaal, onhoorbaar sprekend met een enkel

dreigend gebaar. Maar toch wist ik wonderbaarlijk ineens wat hem overkomen was.

Dat was: hoe in een beschaduwde dal tien roovers op hem, zijn page en de twee dienaars waren losgestormd. Hoe zijn page, Fernando, den schijn had aangenomen te vluchten, waarna vijf van de tien roovers hem hadden nagezet, terwijl hijzelf met de twee knechten de overigen te bekampen had. Voor mijn oogen zag ik het schemerig verschiep van den troosteloozen Peel, waar zwarte schimmen vochten...

En de page velde er drie en den hoofdman, waarna de anderen vluchtten.

Toen dit verhaal geëindigd was * — de blokken smeulden op den haard — rezen de gasten op. De slotheer ging hun voor door de nauwe gang, die uitzag op de binnenplaats. „Zoo heb ik het laten vertimmeren”, zei hij. We kwamen bij één der torens. Voor we die binnentraden, liepen we door een eenvoudig gemeubeld kantoor, waar de heer gewoon was zijn pachters te ontvangen. Nu door een zijdeur, en we waren in de torenkamer. Dit was een aardig, en tevens wonderbaarlijk modern, meisjes-vertrek. En hoewel ik verwacht had, munitie en ander oorlogstuig te vinden, en de wacht in 't geweer — verbaasde mij 't weer volstrekt niet, dat het zoo anders uitviel. „Dit is Jolanda's kamenade”, zei de gastheer. Er hingen... libertykleedjes! En kijkend uit een zijraam, zag ik een zijkant, de dikte van den muur. Heer Renato keek me aan, met zijn strak-dreigend droomgezicht. „Een meter vijf en dertig. Dik hè?” zei hij. Ik voelde mijn hoofd automatisch knikken: „Ja”.

We wandelden, de oude „clerc” zwart en mysterieus achteraan, terug door de lange gang.

Toen kwamen we in de voorhal. Hier stonden ter weerszij van den ingang een paar „donrebussen”, kanonnetjes, opgesteld. „Dit was vroeger”, zei de gastheer, „een deel van de zaal”. Ik zag er ook een paar groote wapenschilden; het eene van de familie Wesselman van Helmont, het andere van 't geslacht de Jonge van Zwijnsbergen. Een prachtig portret was er ook van de Gonzague; en één van den hertog van Gulik, wellicht een echte Van Dijk.

Toen waren we in een groote zaal met een prachtige parketvloer ingelegd, 't welk onkasteelig modern is. Maar grootsch was de zaal en prachtig versierd. Boven de schouw hing een groot oudkleurig wapenschild. Het dateerde van het tweede huwelijk der vrouwe Cecile Isabelle, prinses van Gonzague de Mantone, die door haar eerste huwelijk met Edmond baron van Cortenbach, Vrouwe van Helmont was geworden, en 31 Januari 1683 hertrouwde met Antoine Udalicq, graaf van Arberg — den eersten Arberg die heer van Helmont werd. — Dit voorgedragen met de uitermate eigenwijze stem van den clericus. — In 't midden zag men dan ook het gecombineerde wapen der Cortenbachs en der Arbergs; ter weerszijden de respectieve stambomen.

Een fraaie oude deur, deels oude, deels anachronistische meubelen — maar zie de illustratie. Heel mooi was ook het plafond. Bundels riet met lint omwonden, van een bijzondere élégance. De „clerc” zag mij kijken. „Italiaansch stucwerk. Zeventien honderd negentig”. Hoe die „clerc” mij, zoo wonderlijk aan dit gezelschap erbij hangende, beschouwde. — ik weet het niet. Maar — wie weet zoo iets in een droom!

Deze zaal doorlopende * — oneindig zijn de droomwandelingen — kwamen we weer in een torenkamer. Héél gezellig was het hier. Van de stijlen van alle tijden was 't meest „cosij”-e

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET KASTEEL HELMOND. HET SLOTPLEIN.

*) Het St. Agiet-klooster te Maastricht, uit welks kroniek dit citaat stamt. Ook aangehaald in Craandijk's Wandelingen.

uitgekozen. Laat het plaatje er u eenig denkbeeld van geven.

Maar wat ge er niet op goed op kunt zien, dat is het snijwerk van de schouw. De gastheer wees er op. „Dat snijwerk”, zei hij en wenkte terwijl bedienden, dat zij zetels zouden schuiven om den haard — „dat snijwerk is hier uit de buurt. In Asten woont een jonge man, die bijzonderen aanleg voor snijden heeft. Waren er maar wat menschen, die hem voorhielpen. Kijk die leeuw bij voorbeeld; die is stevig gedaan, hè? (Wordt vervolgd.)

UIT PINKSTER-RIJDEN.

PINKSTEREN! Wat een heerlijke gedachten, wat een streelende gevoelens toovert dat woord in de hoofden en harten der jonge boeren en boerinnen! Als de natuur hoogtij viert, als alles groeit en bloeit met de frisheid van pas ontwaakte levenskracht, als de gouden zon aan blauwe lucht haar lichtgloed uitstraalt over de nog ongeprepte schoonheid van het landschap, hoe verrukkelijk dan zich te gaan vermeien als jonge geliefden in de jonge natuur! Daar is langen tijd van te voren vurig gehoopt, dat zij het vriendelijk aanbod niet zou afslaan, dat hij een Pinksterbrief zou schrijven, of veertien dagen voor den grooten dag „op 'r of” zou komen. Daar is in stilte geleden over wreede teleurstellingen, daar is luide gejubeld over vervulde hartewensen. Geweldig zijn de harten beroerd! Maar nu is het Pinksteren, de langverwachte dag is gekomen! Op de boerderij heerscht een blijde stemming, daar genieten de „ouwelui” een heerlijke rust na harden arbeid, daar maakt het „jonge volk” zich klaar voor uitgaan en plezieren. En wèl is die ontspanning verdiend: er is hard gewerkt de laatste dagen. „Lulak” was 't gisteren, maar op de boerderij was men voor dag en dauw reeds aan den arbeid en reeds lang was de zon ondergegaan voor men „heilig” had. Er was nauwelijks tijd om smakelijk een „warme bol” op te peuzelen. Maar nu is het Pinksteren en het heele huis is „schoon en op stel”. In- en uitwendig is de boerderij „gedaan”. Kom eens kijken daar binnen; zoo mooi is nu de stal, waar voor eenige weken de koeien nog stonden. Door het „wittelen” en „koolteeren” benevens wat „blauwselen”, „geelselen” en „roodselen” is een fraai effect verkregen. En ook buiten steekt het wit en zwart aan de muren en de olmen voor het huis aardig af bij het frissche, jonge groen van gras en boomen. Op het ruime achtererf trappelt vol ongeduld het vurige paard en rukt herhaaldelijk aan het halstertouw, waarmee het vastgebonden staat aan het hek. Wat glint het mooie dier! Geen wonder! Jan, de jonge boer, die vandaag te Pinksteren gaat, heeft het de vorige week voortdurend geborsteld en meer dan eens een extra schep haver gegeven. De tilbury is zoo even uit den dorsch geduwd en ontdaan van het witte laken. Al het koperwerk is gepoetst en de prachtige tuigen, rijk met nikkel versierd, liggen in afwachting op het karrekled. Daar komt de jonge boer naar buiten om zijn paard voor te spannen. Wat ziet hij er fijn uit! Te chic haast voor een boer. Vader volgt hem om te helpen. En ook moeder komt kijken met de overige kinderen. Haar kloeke oudste dochter, getooid met de Noord-Hollandsche kap en dikken bloedkorale ketting loopt naar het hek om te zien of háár Pinkstervrijer niet reeds in aantocht is. En vele, vele Pinksters denkt moeder terug, toen zij en vader wegreden, zooals nu aanstonds reeds twee hunner kinderen. Waar blijft de tijd! Vader houdt het ongeduldige paard vast, terwijl Jan door moeder geholpen, zijn overjas aanschieft.

„Jongen, denk er toch om, dat je even knap thuiskomt als je nu gaat”, waarschuwt zacht de moederlijke bezorgdheid.

„Ja, Jan, en denk ook een beetje om „zwart”,” voegt vader er bij, die naast het moreele ook het stoffelijke niet vergeet; „die beesten hebben 't soms zoo beroerd slecht op zoo'n dag.” Met een „wees maar niet benauwd over ons en „zwart”,” stapt Jan in en rijdt henen, nageoogd tot het einde der oprijlaan. Weldra is hij bij de boerderij van zijn Pinkstermeisje, die evenals zijn zuster reeds in groot toilet zit te wachten. Met vlugge beweging springt hij uit de tilbury, hangt de witte leidsels aan een der nikkelhaken van het tuig en vermaant „zwart” een oogenblik stil te staan. Lang duurt het ook niet, want al een kwartier vóór de tilbury het erf opreed, liep het jonge boerinnetje in ietwat zenuwachtige gejaagdheid het „staltje” op en neer, telkens naar buiten turend, of ie nog niet kwam, haar koene Pinkstervrijer. Dadelijk neemt ze haar kostbaren avonddoek van den stoelrug en vindt het niets lekker, dat moeder nog met de veronderstelling aankomt, dat Jan misschien nog wel „'n koppie lust”. En „zoo maar staande voets” wil Jan nog wel „'n koppie” om de moeder van zijn meisje een genoegen te doen. En dan, na een veel-plezier-gewensch rijden ze weg naar het afgesproken punt, waar reeds meerdere paren in mooie tilbury's de wacht houden. Luide groeten worden gewisseld, geschertst wordt er en een blij gelach doet hooren in wat gelukkige stemming de jongelui verkeerden. Als al de paren van de club aanwezig zijn en na een amicaal gekibbel is uitgemaakt wie voor-op zal rijden, begint de feesttocht eerst voorgoed. Vier, vijf, zes, soms nog meer tilbury's rijden achter elkaar den dorpsweg af naar den verren, mooien duinkant, waar vandaag de feestvreugde geconcentreerd is. Daar rijden ze heen aanstonds langs de frissche velden, waar de grazende koeien, waar de rijpende hooiakkers herinneren aan den dagelijkschen harden arbeid, welke gedachte de heerlijkheid van dezen idealen genotsdag nog sterker doet uitkomen. Daar gaan

ze en de vreugde voeren ze mee! Of de paarden het merken, dat het vandaag een feestrit is, zoo lustig draven ze, zoo fier houden ze de koppen omhoog, zoo dartel schudden ze de manen! En als in jeugdigen overmoed het meisje een enkelen keer de leidsels ter hand neemt, vertragen ze hun vroolijken draf niet, al voelen ze niet meer de strenge hand van den meester. Nog meer tilbury's komen en gaan, al maar naar den mooien geestkant. Ook tentwagens passeeren, waarin twee paren de heerlijke reis doen: de jongens voor, de meisjes achter; tenminste nu in den morgen. De kap is gedeeltelijk opgeslagen om de volle frisheid van de jonge natuur te laten binnenstromen, om gansch onbepert de wijde, lachende streek te kunnen beschouwen. En onophoudelijk trekken ook fietsers voorbij uit de Zaanstreek, die vandaag fabrieken en molens gaan verwisselen tegen de blonde duinen. Ook auto's puffen den weg langs en toeteren van geweld als een jonge voerman met boersche koppigheid „'t nou 'r 's lekker vergloeit om voor zo'n nuwerwes rijdin” uit te wijken. Eindelijk is de gewone rust teruggekeerd. Heel in de verte rolt het laatste gerit henen. Daar wordt in het dorp een leegte gevoeld, nu de bloem der jongelingschap is uitgereden. En ook wij verlaten het dorp, waar het vandaag merkbaar stiller is; we willen ze zien, onze feestelingen, we willen ze vergezellen op hun feestrit. Ga mee naar de omstreken van Haarlem of Alkmaar, ga mee naar Bergen, Zandvoort of de Egmond, daar vinden we ze terug met honderdtallen, onze vroolijke, onze luidruchtige boeren en boerinnen. De mooiste streken hebben ze opgezocht en waar de schoonheid der natuur overweldigend is, of waar de kunst iets fraais heeft voortgebracht, daar wordt het paard gedwongen stapvoets voort te gaan. Zeg niet, dat onze boersche feestelingen geen gevoel hebben voor het schoone: hoor naar hun opmerkingen, volg de aanwijzingen van vingers aan lang uitgestoken armen, beschouw ook hun rijtuigen, hun paarden en hun kleeding en ge zult ontdekken, dat ze drommels goed weten wat mooi is en leelijk. Hoe dichter we bij de stad komen, hoe drukker wordt het feestgewoel. Onafgebroken rijen soms van tilbury's en tentwagens passeeren en de bewoners van villa's en gewone burgerhuizen zijn buiten gaan zitten om den vroolijken stoet te zien voorbijtrekken. De stalhouders in stad hebben op een geweldige drukte gerekend; ze hebben vol personeel als op marktdagen. Maar ook bij de „uitspanningen” langs den weg heerscht een gezellige drukte. 't Hoort er zoo bij om onderweg eens aan te leggen, „om 't paard, ziet u; louter om 't paard”. Bij dat „opsteken” ontmoeten elkander goeie kennissen, van een Pinkster hier, van een kermis daar, van „om de noord” en „om de zuid”, van „boven Alkmaar”, van wijd en zijd. En geklonken en gedronken wordt er „op 'n plezierige Pinkster” en in lekkere stemming zet men den tocht voort naar Haarlem of Alkmaar langs de vele mooie geestdorpen. De feestelingen, die naar Alkmaar gaan, bezoeken eerst de Egmond, waar het met Pinksteren kermis is. Door de „Eeuwige Laan” bereiken ze het prachtige Bergen, om dan tegen den avond in Alkmaar te zijn. De Pinksterklanten voor het zuiden spannen uit in Haarlem. Zeer bekend is de stalhouderij van de Wed. Nelissen aan de kaasmarkt, op welk ruim plein met de Pinksterdagen honderden tilbury's en tentwagens staan. Overjassen, avonddoeken, ook de zweep gewoonlijk, worden afgegeven en dan trekken de jongelui Haarlem in naar de mooie Hout, waar muziek is; of wel, ze gaan met de tram verder naar het zuiden, of maken een uitstapje naar Zandvoort, waar 's middags aan het strand de gulle lach klinkt van onze vroolijke boeren en boerinnen. 's Avonds komen allen weer bij elkander in de stad om vóór de tocht huiswaarts wordt ondernomen, nog eens flink te dansen, waarvoor volop gelegenheid is. Vooral (in Haarlem) is de zaal van Prinsen dan zeer druk bezocht. Eindelijk wordt het tijd om te laten inspannen. Overjassen worden aangetrokken, avonddoeken omgeslagen en in vroolijken draf gaat het huiswaarts. En als de stad met zijn drukke straten achter den rug is, dan laat men violen zorgen. Dan vertrouwt de voerman op zijn paard, dat den weg wel weet, dan is zijn linkerhand voldoende om het paard te mennen, dan heeft hij zijn rechterarm om zijn Pinkstermeisje geslagen om in hartelijk minnekoozen den langen, langen weg naar huis af te leggen. Alleen als in de verte het helle licht zich vertoont van auto of tram, of schel getoeter gehoord wordt, of een waarschuwend gebel, dan heeft de voerman alle verliefdheid afgeschud en houdt hij weer krachtig de leidsels vast, ja, springt zoo noodig van de tilbury om het paard bij den bek te nemen, terwijl het meisje de teugels ter hand neemt. Soms wordt op den terugweg nog een enkele maal aangelegd en dan gaat het in één stuk huiswaarts. Eindelijk nadert men het dorp, terwijl het oosten reeds licht gekleurd is. De nacht zal kort zijn. Sommigen zullen geen bed zien, maar dat hindert niet, 't is een heerlijke dag geweest en „Pinksteren komt maar eens in 't jaar”.

M. KRAMER.

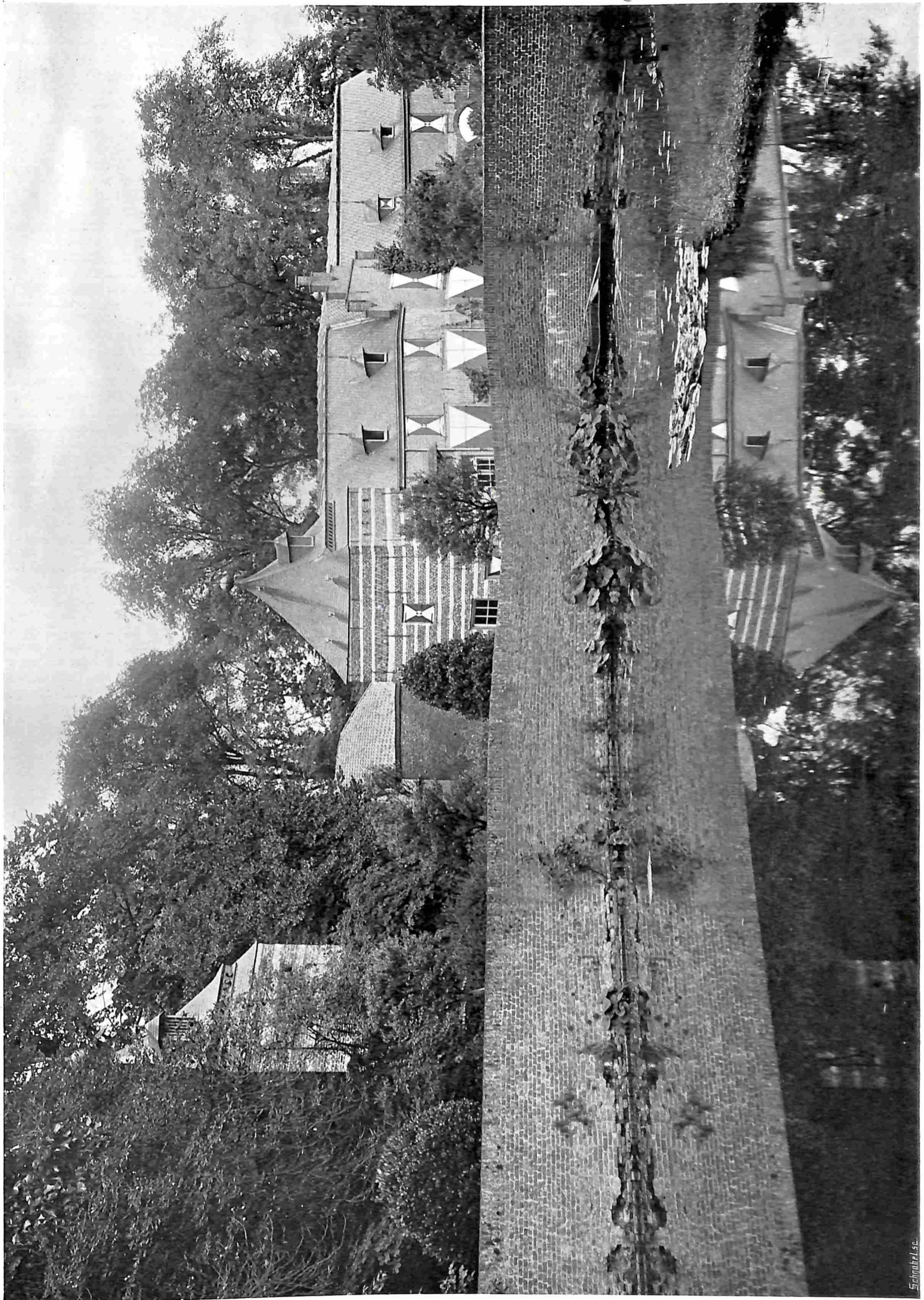
OUDE NAMEN.

Wij spreken thans algemeen van „iemkers” en de „iemkerij”, terwijl iedereen weet, dat de stam dier woorden is „imme”, de oude benaming voor „bij”.

Minder algemeen bekend is, dat de meisjesnaam „Emma” dezelfde betekenis heeft en van dit stamwoord afgeleid is. Bij ons kent West-Friesland o. a. nog verscheidene „Immetjes”, die deftiger „Emmaatjes” heeten zouden.

De bijpassende jongensnaam „Emmo” schijnt reeds sedert de middeleeuwen in onbruik te zijn geraakt.

G.

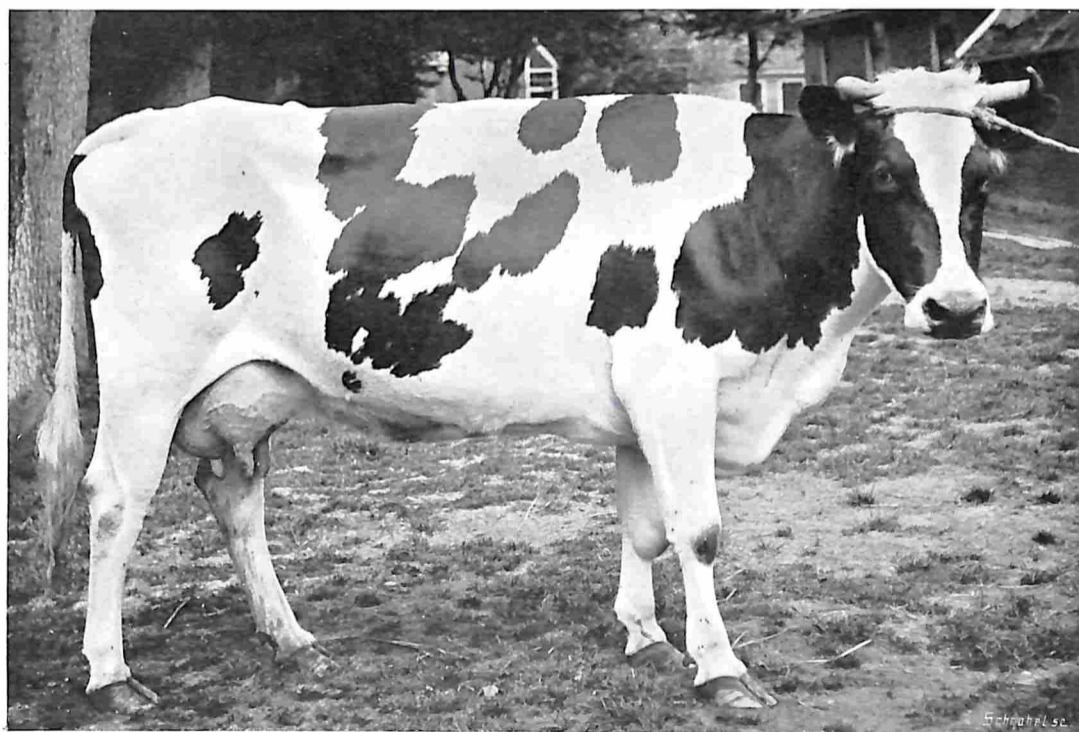
Schmidt & Co.

HET KASTEEL HELMOND. SLOTGRACHT, WACHTTORENS EN STALLEN.

Foto Aug. F. W. Vogt.

ERASMUS. BEEMSTER.

STUYT. 5223 K.G. melk, 205 K.G. vet, 480 K.G. vetvrije droge stof in 316 melkdagen.
Gemiddeld gehalte 3.93 % vet en 9.20 % vetvrije droge stof.TRIJNTJE. 4575 K.G. melk, 151 K.G. vet, 535 K.G. vetvrije droge stof in 299 melkdagen.
Gemiddeld gehalte 3.29 % en 8.38 % vetvrije droge stof.

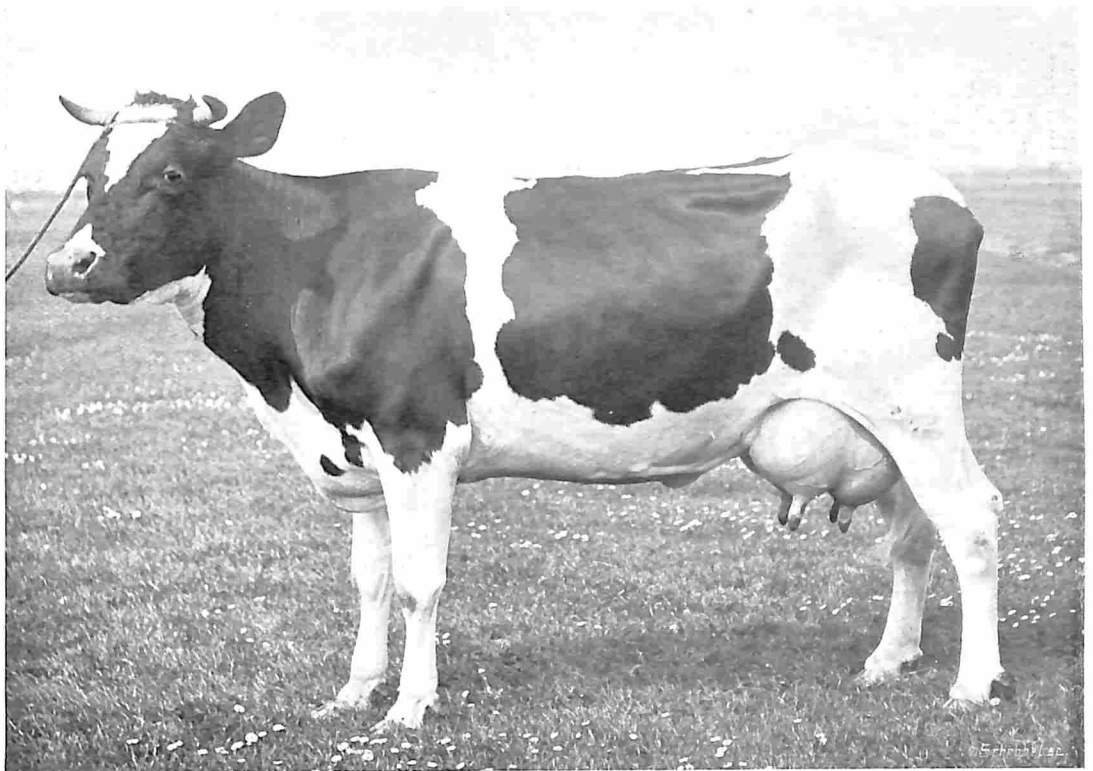
Over Rundvee- Fokverenigingen.

M OGE 't al waar zijn, dat enkelen de veeteelt als liefhebberij, als sport beoefenen, niet alzo de Noord-Hollandsche veehouder. Bij hem staat de vraag op den voorgrond: „Hoe kan ik door middel van mijn rundvee, van mijn voeder de hoogste opbrengst in melk en dus van boter en kaas verkrijgen?” Want de veeteelt wordt in de voornaamste plaats om de melkproductie gedreven. Hij zal dus moeten beginnen zich een veeslag uit te zoeken in een ras, dat conform en constant is, d.w.z. waarvan de dieren vrijwel op elkaar gelijken en die in vorm en goede eigenschappen min of meer overeenkomen met hunne ouders en grootouders, kortom met hun voorgelacht. Kan hij zich hieromtrent tot op zekere hoogte overtuigen door het raadplegen van stamboeken, fokregisters en melkstaten, toch zal hij niet nalaten te letten op zekere kenteekenen, die de ervaring hem geleerd heeft als gegevens, die een meerdere of mindere melkrijkheid zooveel mogelijk waarborgen. Wel staat het zwart-bont Hollandsch veeslag, dat in deze provincie algemeen gebruikt wordt, bekend door zijne melkproductie, doch het eene dier zegt daarom het andere nog niet. Wij zien er voor de lezers van „Buiten” geen nut in lang en breed over de kenmerken van een goede melkkoel uit te wijden. Alleen willen wij even spreken over den „Melkspiegel”, omdat sommigen onzer lezers daarvan wel eens gehoord zullen hebben. Men verstaat daaronder de plaats aan het achterste gedeelte van den mer en op de dijen, waar het haar, in plaats van, zooals gewoonlijk, van boven naar beneden, van beneden naar boven gericht is. Naar de uitgebreidheid en den vorm heeft Guenon deze in verschillende klassen en orden ingedeeld. In het algemeen gaan de uitgebreidheid van den melkspiegel, zijne scherpe afscheiding van het overige haar en de fijnheid van het melkspiegelhaar met een goede melkopbrengst gepaard, ofschoon daarop uitzonderingen voorkomen. Verder wijzen een gele tint van den melkspiegel en het bedekt zijn met gele schiffers, die er zich gemakkelijk laten afkrabben, op een hoog vetgehalte der melk, wat een boter- en kaasfabrikant lang niet onverschillig is. Daar, volgens de wet der erfelijkheid, de eigenschappen van den vader dikwijls op de vrouwelijke kinderen overgaan, moet ook bij den stier op den Melkspiegel gelet worden, die hier echter in den regel niet zoo beerd is en zich niet zoo ver naar boven uitstrekt als bij de koe. Als algemeene regel bij de keuze van melkvee geldt: Een koe moet een fijn, vrouwelijk; een stier een meer grof, mannelijk uitzicht hebben. Heeft de boer eenmaal een veebeslag, dat hem aanstaat, dan tracht hij dat niet alleen te behouden, maar het ook te veredelen, te verbeteren door de goede eigenschappen te ontwikkelen en te vermeerderen, de slechte te onderdrukken, zoo mogelijk te vernietigen. De veehouder wordt derhalve veefokker. Hij kan daarbij twee wegen inslaan, die men onderscheidt als *Reine teelt* of *aanfokken* in hetzelfde ras en *Kruisen*, waarbij men twee dieren van verschillend ras laat paren. Als bijzondere methoden komen bij beide nog in aanmerking het *Doorfokken*, d.w.z. na de eerste kruising zoolang op dezelfde wijze doorgaan tot het ras conform en constant geworden is, en de *Familieteelt*, waardoor we verstaan het aanfokken in meer of minder nauwe bloedverwantschap. Aangezien het hier gebruikte vee tot het melkrijkste van Europa behoort, wordt zelden of nooit gekruist met buitenlandsche rassen, maar

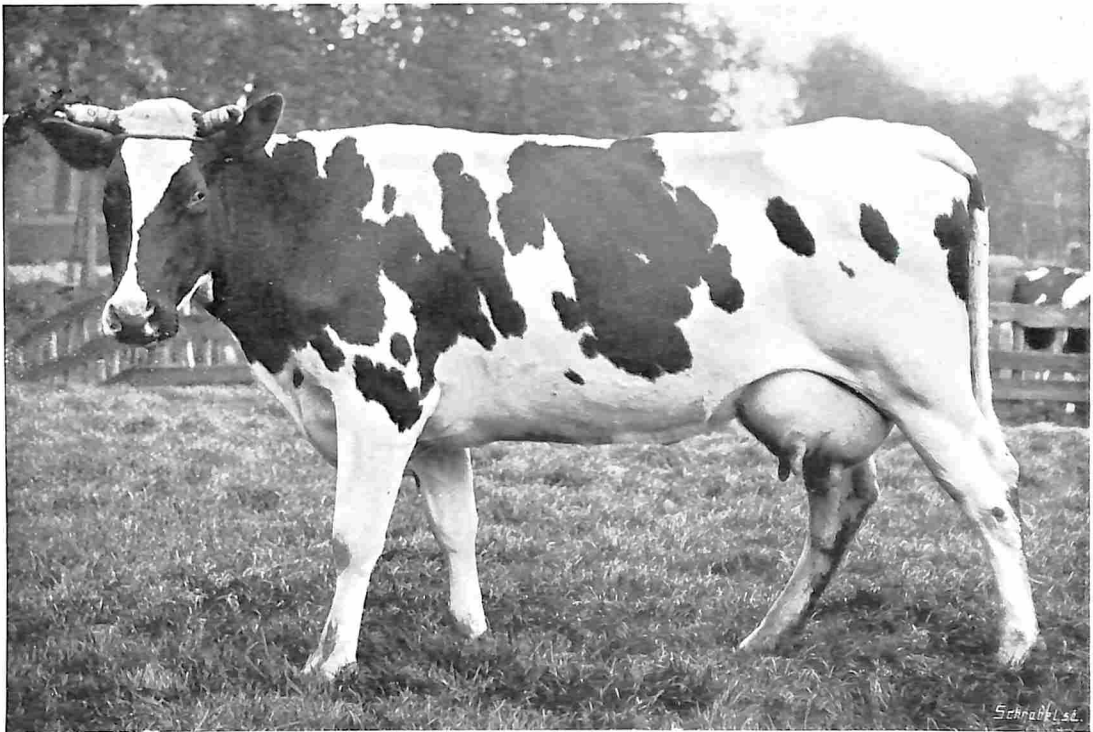
de veestapel verbeterd door Reine teelt, waarbij men, zooals de stamboeken aantoonen, dikwijls in de Familieteelt vervalt. Bij het aanfokken van rundvee komt 't vooral op de keuze der te paren dieren aan. Daarbij komen drie punten in aanmerking: de verrichtingen, die men ervan eischt, de afstamming en het uitwendig aanzien of het extérieur. In verband daarmee moet ook wel degelijk gelet worden op de physiologische eigenschappen. Deze eigenschappen, die betrekking hebben op het geheele leven van het dier, uiten zich wel in zijn verrichtingen en kunnen ten deele uit het extérieur opgemaakt worden, doch zijn ook afhankelijk van de inwendige, niet zichtbare organen, en van grooten invloed daarop is eveneens de wijze, waarop het dier opgefokt wordt. Een wijziging van het extérieur kan daarmee gepaard gaan. Meer over fokmethoden te zeggen achten wij voor onze lezers, die niet met de veeteelt in betrekking staan, geen behoefte. Wij willen alleen nog opmerken, dat alle pogingen om den veestapel te veredelen geheel doelloos zijn, indien daarmee niet gepaard gaat een goede en doelmatige voeding en opvoeding van het jonge vee. Waar wij dus met enkele woorden ten minste iets in het midden hebben willen brengen, omtrent de wijze, waarop wij door veredeling van het veeslag, den goeden naam van ons Rundvee kunnen blijven handhaven niet alleen, maar dien nog verhoogden, daar voegen wij er dadelijk aan toe, dat zulks voor den veehouder, die geheel op eigen krachten en inzichten zou moeten steunen, totaal onmogelijk is. Hij behoeft daartoe niet alleen hulp en voorlichting van Regeering, Provincie en Gemeente, welke hem tegenwoordig ruimschoots verleend wordt, doch ook wel degelijk samenwerking met vakgenooten, die hetzelfde doel najagen. Het oude „Eendracht maakt Macht” is ook hier een eerste vereischte. Gelukkig zien de belanghebbenden zelf dit meer en meer in. Reeds jaren geleden begonnen zij zich voor gezamenlijke rekening goede en deugdelijke mannelijke fokdieren aan te schaffen en deze uitstekend op te voeden en te verzorgen. De Regeering steunde daarbij sterk door het uitschrijven van aanhoudings-premiën. Toen nu de eerste stap in de goede richting gedaan was, moest deze natuurlijkerwijze gevolgd worden door een tweeden. Zoo heel spoedig werd hij echter niet gezet en er moest heel wat gebeuren, eer men er toe overging. Naast uitstekende vaders behooren eveneens uitmuntende moeders. Een goede keuze te doen uit eigen veebeslag is al zeer beperkt, en niet ieder veehouder beschikt over zooveel kapitaal, dat hij uit den treure zulke dieren kan aankopen, als hij noodig heeft. Samenwerking was ook hier het middel, dat leiden kon tot aller verlangen: het brengen van meer eenheid in de fokkerij en het zuiver houden niet alleen, maar ook het veredelen van het ras. Aldus ontstonden de Fokverenigingen. Door een gemeenschappelijke keuze van fokmateriaal geraakt men tot overeenkomst van vorm, kleur en eigenschappen, waardoor niet alleen gelijkvormigheid komt in een bepaalde streek, maar ook de verkoop van goed vee bevorderd wordt, vooral wanneer het Bestuur der Vereeniging stamregisters en melkstaten laat houden, en in samenwerking met andere dergelijke Vereenigingen een stamboek wordt aangelegd. De koopers vinden hierin een zekeren waarborg voor goede afkomst en zuiver ras of slag, de leden zelf een aanwijzing in welke richting zij hebben door te fokken. In elke gemeente kan dus zulk een Vereeniging bestaan. Een achttien tental veehouders is daartoe aanvankelijk reeds voldoende. De leiding wordt aan een paar hunner opgedragen.

DAISY III. 2763 K.G. melk, 109 K.G. vet, 251 K.G. vetvrije droge stof in 239 melkdagen. Gemiddeld gehalte 3.94 % vet en 9.08 % vetvrije droge stof.

EMMA III. (MOEDER EMMA I). 6059 K.G. melk, 222 K.G. vet, 556 K.G. vetvrije droge stof in 297 melkdagen. Gemiddeld gehalte 3.66 % vet en 9.17 % vetvrije droge stof.

MEISJE. 4427 K.G. melk, 158 K.G. vet, 400 K.G. vetvrije droge stof in 303 melkdagen. Gemiddeld gehalte 3.57 % vet en 9.04 % vetvrije droge stof.

Dit Bestuur zorgt er voor, dat de leden melkstaten maken en ook bijhouden, dat er dus een onderzoek plaats heeft omtrent de hoeveelheid melk, die de koeien jaarlijks geven, zoo mogelijk in verband met de kwantiteit en de soort voedsel, althans van de runderen, welke in het stamboek zijn of zullen worden ingeschreven, en houdt daarop voldoende contrôle. Eveneens waakt het Bestuur er voor, dat de melk van tijd tot tijd door den daarvoor aangestelden controleur op vetgehalte wordt onderzocht. Iedere koe der leden kan in het stamregister worden ingeschreven, indien zij aan de gestelde eischen voldoet, en de eigenaar zich verbindt haar te paren met een mannelijk fokdier, erkend door de Provinciale Commissie tot bevordering van de Vee fokkerij. De opofferingen zijn voor de leden — ten minste in Noord-Holland — al zeer gering. De helft der onkosten tot een maximum van / 250 wordt gedragen door bovengenoemde Commissie, indien de Fokvereniging zich onderwerpt aan de bepalingen door haar gemaakt tot opnemng eener koe in 't stamregister. Die bepalingen betreffen 't exterieur en 't leveren van een gesteld minimum productie melk, een en ander gecontrôleerd door den Inspecteur der Commissie. Als bijdrage wordt van elk lid gevorderd gemiddeld / 3 per koe, in welk bedrag de contrôle op de melk begrepen is. Is derhalve een Fokvereniging zoowel in het belang van den veestapel als van den veehouder, dat voordeel wordt nog van te grooter betekenis, indien al de Fokverenigingen van een bepaalde streek zich aansluiten tot één grooten Bond. De pogingen daartoe in Noord-Brabant en Limburg aangewend, hebben schipbreuk geleden. In Noord-Holland is men beter geslaagd en werd den zosten Mei 1908 opgericht de „Provinciale Bond van Rundvee-Fokverenigingen in Noord-Holland”, gevestigd te Hoorn. Aanvankelijk tot stand gebracht door vijf Vereenigingen, telt hij er nu reeds twee en twintig. Hij stelt zich ten doel de behartiging van de belangen der Rundvee-fokverenigingen in Noord-Holland en tracht dit te doen door: a. het bevorderen van de mogelijkheid, dat de Fokverenigingen, leden van den Bond, voordeel trekken van geschikt fokmateriaal; b. den gemeenschappelijken aankoop van benodigdheden; c. het onderzoeken van en het geven van inlichtingen in zaken van algemeen belang voor de leden; e. alle gepaste en wettige middelen, welke tot het doel kunnen leiden.

Naar onze meening kan deze Bond van grooten omvang en even groote belangrijkheid worden. Het ligt op den weg hem de leiding op te dragen of ten minste grooten invloed toe te kennen bij de keuringen van melkvee, waarvoor aanhoudings-premiën worden uitgelooft. Het uitschrijven van tentoonstellingen onder zijn toezicht kan aanleiding geven tot een vergelijking der verschillende individuen, familiën, stammen, slagen en rassen.*) Het voorkomen en bestrijden van veeziekten behoort almede tot den kring van den Bond. Op deze en dergelijke wijze kan hij krachtig medewerken aan de veredeling van ons Rundvee. En dat is meer dan noodzakelijk. Waar men er in andere landen naar streeft zich van ons onafhankelijk te maken door het ingevoerde Nederlandsche vee zelf te veredelen; waar men daar stamboeken aanlegt en Fok- en Verkoopverenigingen in het leven roept, daar mogen wij niet stil zitten, maar zijn verplicht den Buitenlanders te toonen, dat het Nederlandsche vee ook in zijn Vaderland vooruitgaat en nog gemakkelijk met zijne nakomelingen in den vreemde kan concurreren.

P. FRANSEN JZN.

*) De eerste dezer tentoonstellingen zal gehouden worden op 3 Juni in Hoorn, bij gelegenheid van het 61ste Nederlandsch Landhuishoudkundig Congres. Zestien Rundvee-Fokverenigingen zullen daaraan deelnemen.

Foto B. van Bilderbeek.

DE RINGVAART BIJ DEN AMSTEL.

VAN DEN AMSTERDAMSCHEN ZELFKANT.

IV.

DE Amstel is van ouds gezocht geweest door de Amsterdamsche poorters en burgers en door de vreemdelingen. Amsterdam was toch de stad van Amstel en IJ: van beide stroomen gezien had men — en heeft men nu nog — een heerlijk gezicht op Neerlands koopstad. Nog gelden in dat opzicht Vondels dichtregels:

„Aan d' Amstel en aan 't IJ, daar doet zich heerlijk open,
Zij, die als Koningin de kroon draagt van Europee.”

Menig dichter en rijmer, voor en na Vondel, heeft den Amstelstroom bezongen.

Wat er verder op 't gebied der historie over den Amstel te melden valt, ontleen ik aan Wagenaar. Deze schrijft: „In den stroom den Amstel, die Amstelland, in de lengte, in twee deelen, doorsnijdt, heeft de stad Amsterdam, als bezittende de Ambagtsheerlijkheid van Nieuwer-Amstel, al van ouds, verscheiden Voorregten gehad, behalve, dat haare Jurisdicte over den stroom zig, tot op de hoogte der Paalen van honderd gaarden, uitbreidt; waarom mijne Heeren van den Geregte ook, somtijds, keuren op het diepen van den Amstel, door de aangeërden binnen deeze Paalen, op een voet beneden 't zomerwater aan den wal, en op drie voet, ter lengte van tien voet, naar 't midden van den stroom toe, en tegen 't breeken van 't IJs bij strenge vorst, behalve door den Ijsbreker, gemaakt hebben. De visscherij in den Amstel was reeds in 't jaar 1399 met de Ambagts heerlijkheid van Nieuwer-Amstel, aan Koen van Oosterwijk opgedraagen, en is, door de stad, te gelijk met die Ambagts heerlijkheid in den jare 1529, bij aankoop, verkreegen. Ook wordt deselve, tot heel aan Ouderkerk toe, van tijd tot tijd, van Stadswege verhuurd. De Stad en de opgezetenen van Ouder- en Nieuwer-Amstel, hebben ook alleen regt, tot den vetten modder, slijk en klei, die de Amstel, tot mesting, uit levert, en die, volgens een Plakaat van 't Hof van den dertienden Juny des Jaars 1554, niet buiten de Bannen van Ouder- en Nieuwer-Amstel, veel min buiten Holland vervoerd mag worden; gelijk, voor dien tijd, meermalen, door opgezetenen van 't Stigt, plagt te geschieden. Wijders heeft de Stad, in 't jaar 1631, een wandelweg gemaakt, langs de Oostzijde des Amstels, van de stadswallen af, tot aan de Diemermeer toe, de Landen, daartoe vereischt, volgens de waardeering van Schepenen, overnemende van de eigenaars.”

Dateert dus de weg aan de Oostzijde, de Weesperzijde van 1631, de Utrechtsche zijde, of Amstedijk is veel ouder. Daar werden de landen tegen het hooge Amstelwater, reeds in de veertiende eeuw — „of eerder” voegt Wagenaar er voorzichtig aan toe — door den Amstedijk beschut en het oude, of kleine Loopveld, de Kalfjeslaan, en het groote Loopveld, de Kerklaan, strekten er eveneens tot beveiliging van het laag-gelegen land.

In de 17de eeuw begon de inpoldering van de landen ten Westen en ten Oosten van den Amstel, de polders werden van kaden of dijken voorzien en het overtollig water werd geloosd op den Amstel of op het IJ, door de IJpeslooter- en de Diemerdamersluizen.

Maar bij den ingewikkelden poldertoestand zal ik niet stilstaan. Poldergeschillen zijn legio geweest in ons waterland en de polderbesturen — men weet het — waren en zijn nog machtige colleges, die steeds

pal stonden, als het de belangen van hun polder gold. Dat die belangen wel eens niet strookten met die van andere polders, laat zich begrijpen, wanneer men nagaat, hoe de uit- en afwatering der verschillende polders meestal ten nauwste met elkaar samenhangen.

Hoe 't zij, met of zonder veel gehaspel, het water werd uit de polders gehouden en de Amsteloevers werden er bewoonbaarder door. Velen, die zich de weelde van een „uythof” konden veroorloven, kozen er hun buitenplaats. Aanvankelijk schijnen al die tuinen voor het meerendeel vruchtboomgaarden en moestuinen geweest te zijn. Bredero geeft er ons in zijn „Moortje” een beeld van: waar hij Lambert, een welgesteld Amsterdamsch burger, laat zeggen:

„Dit is een groote vreucht voor mijn genegentheyt,
Dat mijn bogaerd so dicht bij de stad gelegen leydt.”

De tuinen uit de 16de eeuw en het begin der 17de eeuw waren nog al eenvoudig: van een woonhuis in zijn tuin spreekt Lambert niet. Of schoon, er waren ook vooruitstrevender burgers, die wel woningen

op hun buitenplaats hadden; in de 17de en 18de eeuw stonden er langs den Amstel buitenverblijven, die in pracht en soliditeit voor de heerenhuizingen van de Amsterdamse grachten niet onderdeden. Een enkele trotseerde de eeuwen, om ten slotte onder sloopers handen te vallen.

De buitenplaats van Spieghel, reeds vroeger door mij genoemd, „Meerhuysen” geheeten, naar de nabijheid van de Diemermeer, is door den eigenaar aldus beschreven: „In 't noorder deel twee kamers

zich ontmoeten,
Het midden is een saal van veer-
tigh voeten langh,
Daar achter an een koken (= keu-
ken) met een syel-ghangh.
Het achterst tot een eetsael, daer
men siet in 't groene,
En in de boven-ruymt drie salen
nevens een;
Het dak hierop, de ghevels bey van
herde steen.

Wat meer détailbeschrijving ware wenschelijk geweest, doch uit bovenstaande regels valt toch op te maken, dat het lang geen bekrompen woning was.

„Meerhuysen” kwam in 1623, na Spieghel's dood, in bezit van diens schoonzoon Michiel Pauw Reyniersz, heer van Achttienhoven, die een gedeelte van de buitenplaats verpachtte; daar werd toen de vermaarde uitspanningsplaats „de Pauwentuin” gevestigd. Het andere gedeelte bleef als buitenplaats nog langen tijd bestaan.

Een der hofsteden, die tot voor een twintig jaren nog bestond, zij 't dan ten laatste als houtzagerij, terwijl het gebouw daarvoor een waskaarsenfabriek huisvestte, was „Rust en Werk”, op den hoek van het daarnaar genoemde Rustenwerkerpad.

't Heerenhuis moet volgens de bouwtrant nog vóór 1620 voltooid zijn; eertijds is er een gracht om heen geweest en was er vóór de deur een wulf-brug. De stijl van den voorgevel doet aan Hendrick de Keyser denken; de tuin bezat de geschoren heggen van den Le Nôtre-tuinbouwstijl.

Andere bekende buitenplaatsen waren „Meermond”, tegenover den mond van den voormaligen Diemermeer gelegen; in 1730 eigendom van burgemeester Jan Six; waar „Trompenburg” lag, daaraan herinnert nog de gelijknamige automobiel-fabriek; 't hek van die oude buitenplaats is tot voor eenige jaren blijven staan; toen is 't verdwenen bij de normaliseering van het terrein voor straten-aanleg en huizenbouw. Het „Trompenburg”, dat de Admiraal Cornelis Tromp liet bouwen, lag te 's Graveland bij Hilversum; zijn vader, Maarten Harpertszn Tromp, bezat echter reeds aan den Amstel een hofstede, die later in eigendom overging aan den bekenden Amsterdamschen burgemeester Nicolaas Witsen. De naam „Trompenburg” kreeg de buitenplaats eerst later.

Een andere buitenplaats heeft een historische betekenis en zou daaraan ook haar naam „Wel-na” ontleend hebben. Daar werden in 1630 de onderhandelingen gevoerd tusschen het Stedelijk Bestuur en Prins Willem II, die een poging gedaan had om zich onverhoeds van Amsterdam meester te maken. De afgevaardigden van de Vroedschap, Jan Huydecoper en Simon van der Does gaven toen den Prins den raad: „zich het allerbest te retireren, alzo zijne Excellentie aldaar niet zonder gevaar was; te meer, omdat zij eene stad vol van allerlei natiën hebbende en wonderlijke humeuren, die komende uit te bersten, wel iets bij der hand zoude nemen, dat Zijne Excellentie schadelijk en hem ligtelijk niet aangenaam zou zijn.” Om dat de troepen van stadhouder Willem II *wel na* de stad waren, toen zij in hun voortgang gestuit werden, zou de hofstede dien naam gekregen hebben; echter droeg zij dien naam reeds vroeger en is deze zonder twijfel ontleend aan de nabijheid van de stad.

Andere buitenplaatsen ga ik nu maar voorbij, ook al om niet te ver van den stadszelfkant af te raken; er waren er heel wat aan beide Amsteloevers, tot aan Uithoorn toe vond men ze. In „Hollands Arcadia”, een prentwerk in 1730 verschenen, zijn de meesten dier lusthoven „naar 't leven geteekend en in 't ligt gebracht door Abraham Rademaker”, en een zekere G. Tijsens zorgde voor eene „Poetische beschrijving”.

Kleine buitenplaatsen vond men aan de paden; langs het Olifants- en het Hoedenmakerspad; daar slechts woningen van een verdieping, optrekjes waarschijnlijk van mindergegoede burgers.

Van de herbergen hebben twee hun naam overgedragen aan moderne café's: „de Beerenbijt” en „de Ijsbreker”. Een derde heette „de Steenen Brug”. 't Was een druk bezochte uitspanning aan de Utrechtsche zijde, niet zoo heel ver van de Hoogsluis af. Boven de deur stond een uithangbord, waarop een brug met drie bogen geschilderd was, over de brug dreef een jager zijn paard. Hoe men er buiten was, daar aan „de Steenen Brug”, bewijst neversgaande prent.

Foto B. van Bilderbeek.

DE SCHAGERLAAN.

Heeft de Amsterdamsche Amstel veel van zijn buiten-karakter verloren, mooi is 't er nog, van de Amstelbruggen af gezien, of wandelend aan de oevers. 't Breede water, blauw-lichtend in den zonneschijn, de huizenrijen aan den kant, in kleurige afwisseling, bieden bij voortduring een aspect vol variatie. 's Zomers wordt er nog genoten van de watertochtes en dan ook schieten er ranke gieken over 't water, of wherries, die, de tentschuitjes van weleer verdrongen hebbende, met jongelui aan boord, schielijk over 't water gaan, en eveneens blinkt er vaak een zeil van een plezier-jachtje, of boeier, terwijl steeds de tjalken stroom op- of afwaarts gaan.

Ten slotte dient ook herinnerd te worden, hoe daar verder op aan den Amstel, nog op stadsgrondgebied, even voorbij den Omval, de werkzaamheden voor den bouw van een derde gasfabriek in vollen gang zijn.

De Amstel verlatend, gaan we, aan de Weesperzijde, bij „Schollenbrug”, de Ringdijk op. De naam „Schollenbrug” is een verbastering van Schulpbrug, zooals de brug heette, die hier over de Ringvaart lag, en de uitspanning heette dienovereenkomstig dan ook „de Schulp”. Een weinig verder, aan den Ringdijk, had men de „tuin Rozendael”. Een heele vloot van overhaalschuitjes lag daar gemeenlijk om de menschen over te zetten en op feest en uitgaansdagen at men er Haarlemmer scharretjes en dronk er Delftsch bier.

Ook de Ringdijk is echter bijna geheel en al gemoderniseerd. Voor een buitenwandeling moet ge daar ook al niet meer zijn. Er is nog maar weinig, wat aan de toestanden van voorheen herinnert. Links aan de Ringvaart kijkt ge tegen nieuwe stadswijken aan en rechts over de huizen, onder aan den dijk, heen, hebt ge nog een buitenachtig uitzicht. Een dwarsstraat heet er Schagerlaan, een andere Dijklaan. Inderdaad zijn er nog overblijfselen van lanen te bespeuren, uitlopend op de verouderde boerenwoningen. Nog staat er onder aan den dijk een boerderij met „de Vergulde Eenhoorn” in den lagen ouderwetschen gevel. En op zijweggetjes vindt ge nog boerenwoningen; in hun oud en halfvervallen doen van een schilderachtig aspect. Maar ook zijn er nieuwe stadshuizen en staat er, op een open, pas aangelegd plein, een R.-K. kerk, strak-lijvig en modern van opbouw. Dan naderen we 't Regthuis, dat tot voor kort behalve café, ook Gemeentehuis van Watergraafsmeer was. Eigenlijk zijn we nu al aan de Amsterdamsche stadsgrens, met te eener zijde de „nederzettingen” in „de Meer” en aan den anderen kant het Oosterpark-kwartier. In deze laatste nieuwe buurt, aansluitend tegen den Stadsbuitensingel, is, als hoekje uit vroeger tijd, overgebleven het terrein achter het Weesperpoortstation. Nog zoo heel lang is 't niet geleden, dat daar op die gras-begroeide landen op allerbscheidenste schaal aan „landbouw” werd gedaan, want groenten groeiden er, ten gerieve van een seinwachter en geiten en bokken graasden er, ja, zelfs een paard en, in de kwalijk riekende slooten, die de stukjes land doorsneden, tierden welig de schermbloemen. Maar nu zijn er rechte flink-begaanbare wegen gemaakt en de elektrische tram rijdt er. Aan het andere einde van deze nieuwe stadswijk, aan de buitensingel achter de Sarphatistraat ligt de voormalige Oosterbegraafplaats, met zwaar en hoog opgaand geboomte en een tot een wildernis geworden weeldingen plantengroei. Later tot een lommerrijke wandelgelegenheid gefatsoeneerd, kan 't bij het Oosterpark getrokken worden.

Van Weesperpoort en Muiderpoort valt niet veel te vertellen. Architectonische meesterstukken zijn 't niet geweest: 't waren

vierkante poortgebouwen met een klokketorentje op het dak. Omtrent de Weesperpoort vond ik bij Van de Vijver aangetekend, dat tijdens de Fransche overheersing de toren van zijn spits werd beroofd, ten behoeve van een telegrafer-inrichting, die echter op den eersten Revolutiedag in November 1813 vernield werd. De spits werd er niet meer opgezet.

Bij de Weesperpoort had men, evenals buiten andere poorten, een heele reeks lakenramen en aan het „Weesperveld”, het terrein tusschen Plantage en Weesperstraat en dat jaren lang vrij wel onbebouwd bleef, stond een liefhebberij-Comedie „Het Huis in 't Bosch”, en de Fransche manège. De Muiderpoort zakte in 1769 in en werd daarna vervangen door een fraaiër gebouw, dat er thans nog staat; architect er van is Cornelis Raus.

De Plantage, voordat deze de moderne, zwaar-belommerde boulevard werd, zooals wij die kennen, dateert van 1682. De Amsterdammers konden toen ook binnen de muren hun buitentuintjes krijgen. Er kwamen

„hoven, daar de vruchten rijpen,
Daar elk zijn uitgekochten tijd
In 't luchtig speelhuis neer gezeten —
Met vreugde en zoet vermaak verslijt.”

Te voren was 't er een wildernis en modderpoel geweest.

De kleine buitenhuisjes en de lusthoven zijn in de negentiende eeuw ongeveer allemaal door „Artis” geannexeerd.

Eertijds had men in de „Plantaadje” een „Nieuwe Stadsherberg”, welke de stad er liet bouwen, ten einde alle „kuffen en kotten” om met Bredero te spreken, uit dit fraaie stadsdeel te kunnen weren. Intusschen, herbergen en kroegen kwamen er toch en voor aangename en stille wandelingen bood ten laatste de Plantaadje geen gelegenheid meer.

De Hortus, de Plantentuin, vroeger Hortus Medicus, nu Hortus Botanicus, werd in 1683 in de Plantage gevestigd, en dan had men bij de Plantage „het Park”, waarvan het A. C. Wertheim-plantsoen en ook de Parkschouburg-ruïne de herinnering bewaart. Daar ter plaats stonden oudtijds houten kazernen, welke gebouwen na de in gebruikneming van de Oranje-Nassau-kazerne, weggebroken werden. Op het vrijkomend terrein werd een park aangelegd en ook daar was — 't spreekt van zelf — een uitspanningsplaats. In de week trof men er weinig bezoekers aan, doch op Zon- en feestdagen des te meer, wanneer er concerten gegeven werden, terwijl er in den kermistijd tal van andere attracties bij kwamen: landfeesten, verlichting en vuurwerk. Later kwam de gulden tijd van den Parkschouburg, tot zijn glorie ging tanen.... 't Groote uiterlijk niet zeer fraaie gebouw staat er nu verwaarloosd en verlaten, alle ruiten ingegooid door de baldadige straatjeugd; ja, zelfs zijn roof- en plundertochten, onder bezieling van een niets ontziende vernielzucht, in het gebouw gehouden. (Slot volgt).

DE DRIE STRENGE HEEREN.

DAGELIJKS hoort men klagen over 't ruwe, gure weer, dat zelfs Mei ons nog bezorgt. De boomen ontwikkelen zich slecht, de weiden zijn nog niet groen en leveren geen voedsel voor 't vee. Men vergeet evenwel, dat koude en nachtvorsten gewoonlijk tot half Mei aanhouden. Daarom noemt men St. Mamertus, St. Pancratius en St. Servatius, wier naamdagen op 11, 12 en 13 dier maand vallen, wel de drie strenge heeren of de IJsheiligen. Als gevolg daarvan ontstonden eertijds de volgende rijmpjes:

Saint Mamert, Saint Pancrace — Et Sint Servais,
Sans froid ces Saints de glace — Ne vont jamais.
Vóór Servatius geen zomer, — na Servatius geen vorst.

Wer seine Schafe scheert vor Servas,
Dem ist die Wolle lieber als das Schaf.

Pankratius und Servatius, der Bauern Trost,
Eh' sie da sind, hüt dich vor Reif und Frost.

In meer Zuidelijke landen stelt men in de plaats van Servatius wel eens Bonifacius, wiens naamdag echter op 14 Mei valt. Wil men met alle geweld den laatste in 't driemanschap opnemen, dan was 't beter te lezen, zooals de Czechen doen: Pancratius, Servatius en Bonifacius, op 12, 13 en 14 Mei. Van de drie namen maken ze er dan één door van ieder 't eerste gedeelte te nemen en zeggen: Pan Serboni, wat hetzelfde beteekent als Heer Serboni. Een bij hen geldend spreekwoord is dan: Pan Serboni verbrandt de boomen, waarmede zij aan willen duiden, dat men om dien tijd eigenlijk de kachel nog niet missen kan. En daar hebben ze volkomen gelijk aan. Met de algeheele ontwikkeling der Natuur, pas na de tweede helft van Mei, houdt wellicht ook verband een kinderfeest reeds van zeer ouden datum, dat op Zaterdag voor Pinksteren nog in sommige streken van West-Friesland gevierd wordt, vooral daar, waar een Weeshuis bestaat. Het heet het Luielaksfeest. Voor dag en dauw gaat de met groen en bloemen getooide jeugd in optocht door de straten. Aan het hoofd van den stoet trekken een paar jongens een versierd wagentje voort, waarin twee

met groen bekrans-
te en in 't wit ge-
kleede meisjes geze-
ten zijn. De geheele
schaarzingt daarbij:
De Luielak is op-
gestaan;

Hij kan wel weer
naar bed toe gaan.
Wij luien, wij luien:
Wij zoeken de
kruien.

Voor wie? Voor
wie?

Voor luielaks knie.

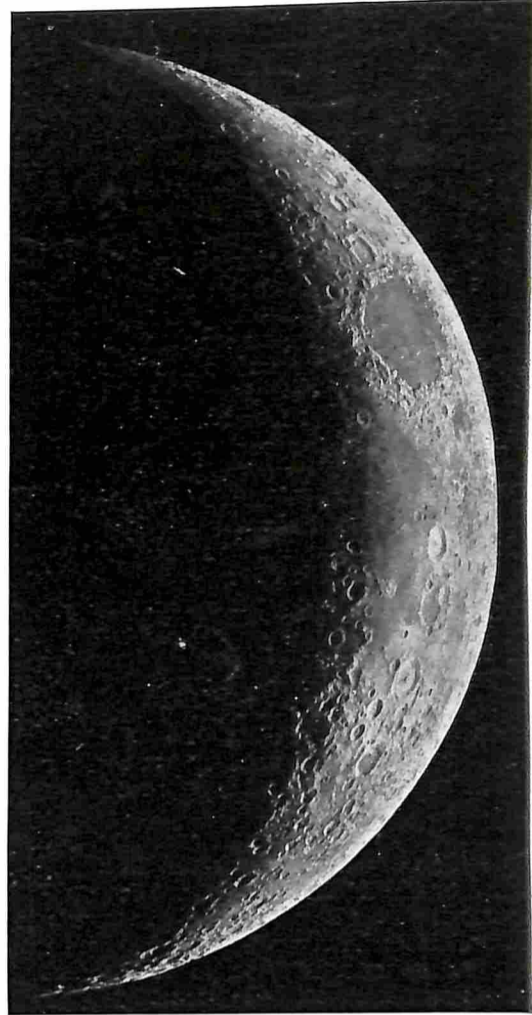
Voor wat? Voor
wat?

Wat loopt ie nou
rad!

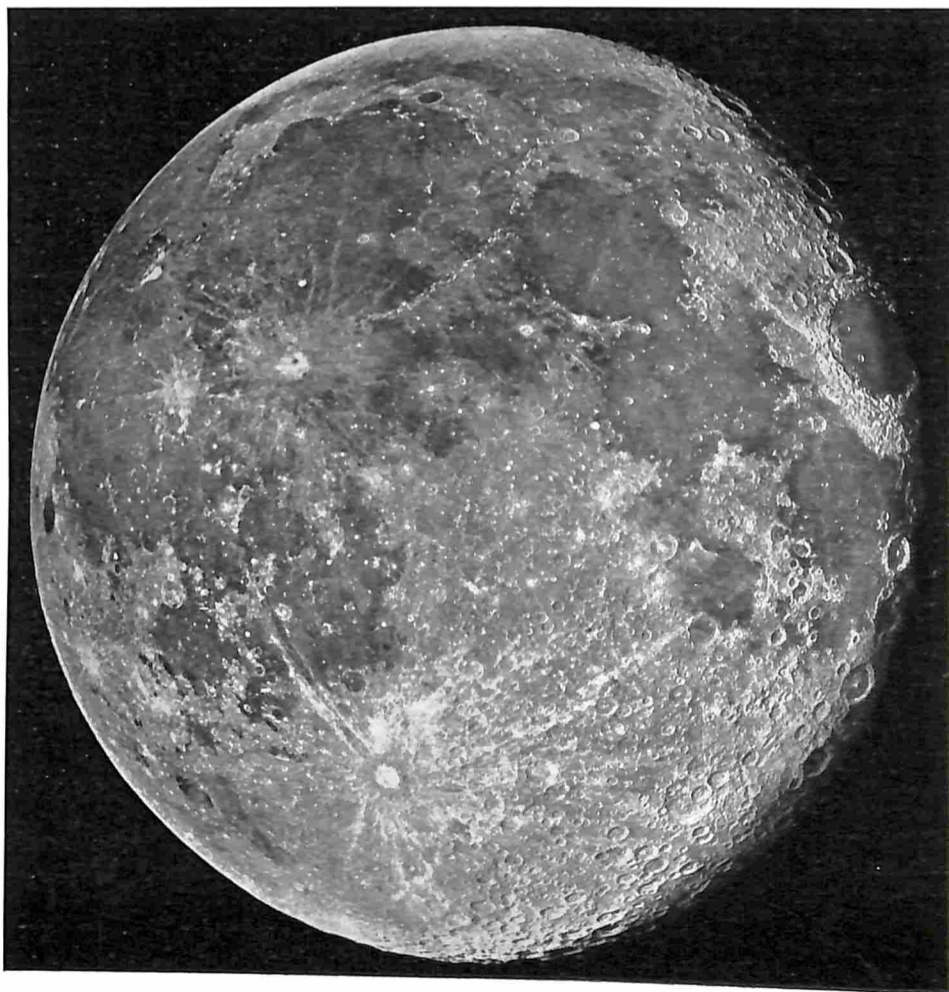
Bij elk huis wordt
aangeklopt en om
een kleinigheid ver-
zocht. Na den om-
meegang worden de
weeskinderen voor
het ontvangen geld
onthaald, en begint
de pret eerst recht.
Bestaat er geen
weeshuis, dan zorge
de zangers zelf
wel, dat er niets
overblijft. Daar,
waar geen gevaar
voor brand bestaat,
gaan de kinderen
op Maandag vóór
Pinksteren „beke-
ne”, dat is een
vuurtje stoken, als
bewijs, dat men in
huis nu geen brand-
stoffen meer noodig
heeft. Weken te voren reeds gingen ze langs de woningen, al zin-
gende:

Ikkie, tikkie too, Dan mag je komen warme.
Boer, mag ik wat stroo? Ikkie, tikkie tocht.
Ikkie, tikkie, tarwe, Geef me, wat ik zocht.

Aan den avond van dien Maandag wordt dan alles in brand gestoken, en aan het jubelen en dansen komt geen einde, vóór de laatste vonk de lucht ingevlogen is. P. FRANSEN JZN.

De maan 4 dagen na „Nieuwe Maan”,
gephotografeerd met den kijker van 60 cM.
der Parijsche Sterrenwacht.

DE MAAN 2 DAGEN NA „VOLLE MAAN”,
gephotografeerd met den kijker van 60 cM. der Parijsche Sterrenwacht.